

vandra

Vandra i Sverige, på egen hand

Stockholm och Söders Höjder

Med hjälp av följande text kan du på egen hand guida dig fram på Söders höjder. Start och mål för vandringen är Slussen dit du lätt tar dig med tunnelbana eller buss.

Slussen

Slussen eller Karl Johans-slussen, som den egentligen heter, är den fjärde slussen på denna plats och invigdes 1935. Byggandet gjorde att hela stadsbilden förändrades. Bl.a. tvingades man flytta Karl XIV Johans staty så att konungen rider ut ur staden i stället för in. Den gamla Järngraven, som anlades på 1500-talet som en befästning och passage för järnbärarna som fraktade järnet från Mälarskutorna till exportfartygen vid Saltsjön, spolierades.

Den runda byggnaden mitt på Slussen heter Kolinngsborg. Kolingsborg var under flera år samlingsplats för stadens hamnarbetare, en värmestuga och kontoret där arbeten förmedlades. Ett av de mer kända originalen var baron von Knorrig, alla busars "lärkors" vän. Han väckte stor munterhet när han med bibehållen, om en sliten elegans, kom spatserande med de något tvivelaktiga damerna "Oredan" och "Kärlekens Förskräckelse", för att när han fått sitt apanage, bjuda hamnjobbarna på en omgång öl. Dagens Kolingsborg är en ny byggnad som kom till 1954.

Bellmanhuset på Urvädersgränd

Från Slussen, sett innefrån tunnelbanan med näsan mot Gamla stan, gå vänster upp för Peter Myndes backe. Väl framme vid Götgatan går du väster följer du Götgatan en bit upp för backen. Vid korsningen Urvädersgränd, där Stockholms senaste gägata börjar, sväng vänster upp för trapporna och vidare på Urvädersgränd upp för backen.

Här på Urvädersgränd 3 ligger Bellmanshuset, ett lågt gult tvåvåningshus, som idag ägs och förvaltas av Sällskapet Par Bricole, det sångarsällskap som Bellman grundade och som brukade träffas ute vid Bellmansro på Djurgården. På Bellmandagen, den 26 juli, träffas fortfarande varje år Par Bricole vid

Bellmansro för att bringa skalden sin sängarhyllning. Bellman bodde i huset 1770-1774 och det var i två små vindsrum där de flesta av epistlarna skrevs.

Fortsätt Urvädersgränd till Mosebacke Torg som ligger till höger om Mosebacke Etablissement.

Mosebacke eller fiskartorget, som det hette från början, har allt sedan 1600-talet varit en omtyckt utflyktsplats, även om den då inte var en grönskande trädgård som idag. Den 16 augusti 1850 öppnades anläggningen som hade ungefär samma karaktär som den har idag, med sommar-teater, dansbana och kägelbana, orkestrar, svalkande lunder och hemlighetsfulla grottor. Dagens mosebacke präglas av Södra Teatern, som invigdes den 1 december 1859 och därmed är Stockholms äldsta teater samt Mosebacketerassen, en populär samlingsplats.

Entrén till Mosebacke terrass

Att här räkna upp alla de legendariska artister som bidragit till att skapa Mosebacketraditionen är omöjligt, men låt oss nämna en, nämligen Anna Hoffman som kréerade. "Fia Jansson", men inte bara det, hon blev även en banbrytare som Sveriges första kvinnliga filmfotograf och har i samband med Kulturhuvudstadsåret blivit föremål för en egen utställning - inte enbart för att Oscar II var hennes morfar. Många är de författare och konstnärer som skildrat Mosebacke, men mest känt är det första kapitlet i Strindbergs Röda Rummet där han på ett mästertligt sätt beskriver utsikten och låter Arvid Falk utmana staden.

Ett annat stort rabalder som hör Mosebacke till är förstas Mosebacke monarki. Det faktum att Hsse & Tage och gänget utlyste en egen monarki kan ju i sig vara lite stötande. Men mest kontroversiellt blev radioprogrammet i Norge där Moltas Erikssons "Norgevisa" togs emot som i det närmaste en krigsförklaring.

Fortsätt in genom entrén till Mosebacke terrassen och gå genom hela terrassen och ut genom den lilla lunden i den motsatta änden.

Just som ni lämnat terrassen kan man nere i slänten, till vänster, se Haeberleins skulptur "Skitstöveln bort i backen" som skapades som protest mot de dumaste påfunden inom svensk konst.

Skulpturen "Skitstöveln bort i backen"

Följ Fiskargatan och gå sedan till vänster in på Svartensgatan och sedan till höger vid Katarina kyrkbacke.

Katarina Kyrka eller den "Svarta Mullens Kyrka" som den ibland kallas efter att Kristian Tyrann där lätit bränna och begrava liken efter de adelsmän han avrättat vid Stockholms Blodbad 1520 samt liken efter Sten Sture den yngre och hans son. Kyrkan stod färdig 1682, men förstördes av eld i maj 1723. Kyrkan byggdes upp igen bara för att möta samma öde i maj 1990. Kyrkan ritades av Jean de la Vallée och har fått sitt namn efter Karl X Gustavs mor. Men det är inte bara Kristian Tyranns skugga som hänger över kvarteren kring Katarina Kyrka, här finns även skuggorna från häxjakten i slutet av 1600-talet, då åtta kvinnor dömdes för häxeri och samröre med den onde och avrättades.

Katarina Kyrka

Gå nedför trapporna och tag Högbergsgatan till vänster fram till Nytorgsgatan

Här till vänster framför dig ser du Stockholms minsta hus, det lilla röda trähuset sammanbyggt med ett större gult stenhus. Till vänster, med en "strykjärnsliknande" fasad, ligger den Dillströmska fastigheten som i början av 1800-talet var en klädesfabrik. År 1844 såldes fastigheten till Stockholms stad och blev en arbetsinrättning för dem som inte fullgjort sina skyldigheter. I mitten av 1860 bodde inte mindre än 600-700 hjon i sovsalarna där sängarna stod tre på varandra. Dillströmmarna var en beklaglig syn när de fyra i bredd med järnkedjor kring fötterna leddes till och från arbetet av sina väktare.

Den lilla parken rakt framför dig kallas sedan 1600-talet för Häcklefjäll för att det var där som Stockholms häxor samlades för färden till blåkulla.

Från Högbergsgatan sett gå Nytorgsgatan till höger och sedan till vänster vid Mäster Mikael's Gata

Gatan är uppkallad efter Mäster Mikael, en av Stockholms bödlar på 1600-talet, som fick sluta sitt liv genom att själv smaka på bilan. I slutet av Mäster Mikael's Gata ligger Albert Engströms trappor, uppkallade efter författaren, som bodde i den så kallade "Stentolvan" ett bostadshus som låg där Statens Hantverksinstitut SIFU nu ligger. Det var hit som Albert Engström bjöd hem Kolingen och Bobban, när de inte träffades i den lilla parken.

Mäster Mikael's gata

Gå nedför Albert Engströms trappor och kors Katarinavägen vid övergångstället till vänster. Fortsätt upp mot Stigberget och in på Fjällgatan som ni följer till dess slut.

Fjällgatan är Stockholms kanske populäraste utsiktspunkt och det är till stor del reform- och miljökympen Anna Lindhagens förtjänst att den fått behålla sin ursprungliga karaktär och att husen blivit klassade som kulturhus. Om man går upp längs Sista Styverns Trappor, kan man se några av de små trädgårdar, som Anna Lindhagen egenhändigt planterat. Hon bodde de sista åren av sitt liv på Fjällgatan 34 och hennes hem är idag Stockholms Borgarrum, med tidstypiska interiörer.

Gå till höger vid Erstagatan och in till vänster genom portalen till Ersta Diakonsällskap

Inne i trädgården, till vänster, står ett ensamt träkors, ett minnesmärke skapat av en anhängig till ett av offren vid Estonia katastrofen.

Åter ut genom portalen på Erstagatan går ni vänster ner för backen till Folkkungagatan. Kors Folkkungagatan och följ den sedan till vänster. Sväng in första gatan till höger, Sägargatan, och därefter första gatan till vänster, Lotsgatan.

Stanna till vid korsningen Sägargatan och Lotsgatan och läs mera om de orörda röda husen, som på 1700- och 1800- talet var hemvist för sjömän, lotsar och hamnarbetare. En kontrasterande ram bildar de "nya" husen från 1800-talets slut. 1920-, 1970- samt 1990-talet.

Trapporna upp till Skeppargränd

En liten bit in på Lotsgatan går ni upp för trapporna till höger vid Skeppargränd. Gå till vänster vid Åsögatan och följ den till sitt slut.

Här vid Åsögatans slut, uppe på Åsöberget, låg en av de fem galgbackar där man under 1700- och 1800-talen skipade "rättvisa". Den stora galgbacken låg vid sidan av kolerakyrkogården ute vid Gullmarsplan till vänster om rondellen, där parkleken brukade ha sin verksamhet. Även här kan ni läsa mera på skylten vid trapporna.

Gå sedan tillbaka på Åsögatan och till vänster in på Ploggatan. Följ Ploggatan, korsa Bondegatan och till höger in på Skånegatan samt nästan omedelbart vänster in på Stora Mejtens Gränd

Stora Mejtens Gränd är ursprungligen två gränder, Stora och Lilla, men den Lilla försvann vid en anlagd brand på 1970-talet. Stora Mejtens Gränd är idag känd för sin egen trubadur - Carl Anton. Men namnet kommer från Scipio Mejtens som ägde flera tomter i detta område när han dog 1688. I början av gränden ligger Barnängen, en av Stockholms första koloniträdgårdar, till vilka Anna Lindhagen var initiativtagare. I Vita Bergsparken finns även Stockholms största friluftsteater.

Fortsätt längs gränden och gå till höger vid första vägen, fortsätt upp till Sofia Kyrka

Vita berget, som denna del av Söder ursprungligen kallades, har troligen fått sitt namn efter klädesfabriken Barnängen som lade ut tyger för att blekas av solen.

På bergets högsta plats invigdes 1906 Sofia Kyrka, ritat av G. Hermansson. Kyrkan är en centralbyggnad i romansk stil och i den finns bl.a. en stor glasmålning av Olle Hjortzberg. Fram till dess att Sofia Kyrka byggdes låg här Söders värsta slumområde och det var först när Elsa Borg 1876 tillsammans med sina Bibelkvinnor engagerade sig i arbetet mot nöden och förslumningen som människorna började få någon form av hjälp.

Gå till vänster om kyrkan mot statyn "Skvallertanterna", vilka du ser rakt framför dig på en liten kulle, när du kommit på andra sidan kyrkan.

Statyn "Skvallertanterna" heter egentligen Undret och är gjort av Astrid Reitz, som ett minnesmärke över Elsa Borg och hennes Bibelkvinnor

Staty "Skvallertanterna"

Gå till vänster om statyn. När du passerat statyn ta vänster in på Mäster Pers Gränd och till höger in på Bergsprängargränd

De små röda stugorna är idag kulturhus som bevarats för att behålla en del av det gamla söder. Längre ner på slätten låg på 1700-talet Fagges Krog, som var ett av Bellmans favoritställen. Kanske var det för att se krögarens vackra svärdotter Maria Christina Norström född Kiellström, men mer känd som Ulla Winbladh, Bellmans sängmö. Här låg också på 1600-talet Gavelius klädesfabrik, som vävde tyget till Karolinernas uniformer.

Fortsätt Bergsprängargränd fram till trapporna som tar dig ner till korsningen Renstiernas gata - Skånegatan. Korsa Renstiernas gata vid övergångsstället och följ Skånegatan till Nytorget.

Nytorget är Söders äldsta torg och finns med i en tomtbok från 1674, men var länge ett trist förfallet torg. En händelse som man fortfarande talar om är "Potatiskriget". Det var under första världskriget som ryktet berättade att den åtråvärda varan fanns i en butik vid Nytorget. Butiken stormades av kvinnor, men det visade sig att ryktet var falskt. Kvinnorna fortsatte att mer eller mindre storma affärerna utan resultat. Belöningen, åtminstone för de första, blev några halvlitrar brännvin, som de kom över i en affär vid Södermannagatan.

Följ Skånegatan till dess att Nytorget slutar där tar du vänster och följer gatan som heter Nytorget och därefter höger in på Sofiagatan. Fortsätt Sofiagatan förbi Greta Garbos Torg, tag till höger vid Södermannagatan. Vill du ta en titt på Nacka Skoglunds staty, korsa då Södermannagatan och gå en bit in på Katarina Bangata. På vänster sida i en liten park står statyn som ett fotbollsmål.

Gå tillbaka till Södermannagatan, fortsätt norrut, korsa Skånegatan, Bondegatan, Åsögatan, Kocksgatan, Folkungagatan och tag vänster vid Tjärhovsgatan

Vill du se Stockholms sist tillättna byggda trähus från 1840, Slaktargården, gå då till höger vid Tjärhovsgatan och till korsningen Nytorrgsgatan. Vänd och gå tillbaka längs Tjärhovsgatan. I nummer 11 finns idag Columbus Hotel. Huset kallades tidigare Sivertska kasernen och var ett gammalt bryggeri, men även härbärge för Stockholms nattvakter. Dessa kallades "korvarna" varför huset fick namnet "Korvkitteln".

Columbus hotel

Fortsätt Tjärhovsgatan till Götgatan.

Götgatan har under alla tider varit en av Stockholms viktigaste in- och utfartsleder. För många t.ex. Anckarström även vägen till galgbacken borta vid nuvarande Gullmarsplan. På berget ovanför Björns trädgård låg Pelarbacken en annan av Stockholms galgbackar och dagens gröna trädgård var Söders soptipp.

Korsa Götgatan och in på Medborgarplatsen.

I Medborgarplatsens högra hörn ligger det vackra Lilienhoffska Huset från 1670.

Korsa Medborgarplatsen

Söders Torn eller Höglunds Pinne, som söderborna döpt huset till, får känneteckna det nya Söder, som växt upp kring den gamla sjön Fatburen.

Fortsätt nedför Fatburs Trappan, vilka ligger till vänster om Burger King.

Bofils båge är namnet på den halvcirkelformade långa byggnaden som du ser till vänster när du gått nedför Fatburs Trappan. Ursprungligen var det tänkt att bågen skulle ligga på motstående sida och dölja järnvägen, men vid grundarbetet visade det sig att marken inte var tillräckligt stark, varför arkitekten tvingades spegelvända hela byggnaden.

Restaurang Tegelhuset och bron

När du kommit ner för Fatburs trappan sväng tvärt höger och gå förbi Restaurang Tegelhuset och över den lilla bron med järnräcke in i Johan Helmich Romans Park.

Parken ligger i en trappa på Kvarngatan och är uppkallad efter Johan Helmich Roman (1694-1758). Han var kompositör och kallas "den svenska musikens fader" och är mest känd för den berömda Drottningholmsmusiken som han komponerade för ett divertissement för Gustav III samt Den Svenska Mässan.

Gå upp för stentrapporna och kors Höbergsgatan. Fortsätt upp för Kvarngatans trappor, sväng vänster vid Fredmansgatan och sedan vänster in på Maria Prästgårdsgata. I slutet av gatan tar du trapporna ner till Björngårdsgatan där du går till höger. Ta sedan till vänster in på St. Paulsgatan vilken du följer till Svedenborgsgatan, då har du Mariatorget till höger.

Mariatorget hette ursprungligen Adolf Fredriks Torg. Ett villkor för att torget skulle få uppkallas efter konungen var att inga avrättningar skulle få förekomma där. Torget blev ett populärt torg och det var här Adolf Fredrik med familj tog emot militärparader i samband med festdagar. Idag domineras torget av fontänen Tors Fiske av H. Wissler.

Boullspel på Maria torget

Gå över Maria Torget mot Hornsgatan. Kors Hornsgatan vid restaurang Ming Palace. Gå till vänster på Hornsgatan och till höger in på Timmermansgatan och fortsätt upp för trapporna, kors Bastugatan.

Högst uppe på Timmermansgatan i det sista röda tegelhuset på vänster sida, hade konstnären Eugène Jansson sin ateljé och det var här han iakttog det nattblå och av lyktadernas vattenreflexer skimrande Stockholm, som blev kännetecknande för hans konst. Ett av söders original, "Damen med Måsen" har snart bott i 50 år i detta hus och om du har tur så kanske hon sitter i sitt fönster 3 trappor upp och röker och, om det vill sig, matar måsen med strömming.

Fortsätt rakt fram och gå nedför stentrapporna i slutet av Timmermansgatan. Ta till höger och du är på den trälagda Monteliuspromenaden.

Det är Stockholms promenadstig som erbjuder 415 meters ögonfröjd och är en värdig medtävlare till Fjällgatan när det gäller vackraste utsikten. De bevarade kulturhusen på Mariaberget har omgetts med vackra röda staket för att hyresgästerna inte skall störas. Man kan lätt föreställa sig hur det en gång såg ut när den gamla kvarnen Stora Pryssan lät sina vingor snurra högt över staden. Det var här Ivar Lo-Johansson hade sin favoritplats, en liten täppa som idag fått namnet Ivar Los Park.

Monteliuspromenaden

I slutet av Monteliuspromenaden på höger sida i den Cederborgska villan ligger S: ta Maria Magdalena Förskola. Idag en mycket bra privat förskola för barn i åldrarna 1-6 år. Under 1930-talet inhystes såväl arbetslösa ungdomar som föräldralösa pojkar i huset. Förskoleverksamheten startade 1939 och bedrevs då med medel från Stockholms Fattigvårdsnämnd. Husets äldsta del är köket, vars väggar är rester från kvarnen Stora Pryssan, som brann 1702 och sitt nuvarande utseende fick huset 1879.

Där Monteliusväg slutar vid Bastugatan går du till vänster och följer Bastugatan upp på rampen och till höger över bron. Du är nu på Bellmansgatan vilken du följer och korsar Tavastgatan och Brännkyrkogatan. Bellmansgatan slutar vid Hornsgatan (Hornsgatspuckeln). Ta till vänster in på Hornsgatan.

Från korsningen Bellmansgatan - Hornsgatan har man en fin utsikt över Maria Kyrkogård, där bl.a. Lasse Lucidor, Ulla Winbladh och Evert Taube ligger begravda. Kyrkan har anor från 1300-talet och det var Johan III som lade grunden till den nuvarande kyrkan, men den blev inte färdig före 1634. I kvarteret Bellmansgatan/Hornsgatan, idag ett stort tungt huskomplex, föddes Carl Mikael Bellman och det var här han bodde under sina första levnadsår.

Hornsgatspuckeln var under 1960-talet i farozonen för det rivningsraseri som ödelade stora delar av Stockholm. Men tack vare demonstrationer och husockupationer vann söderborna striden. Huset renoverades och blev klassade som kulturhus. Idag är puckeln ett enda långt konstgalleri och en naturlig fortsättning på Monteliuspromenaden.

Hornsgatspuckeln och Maria kyrka

Följ Hornsgatan fram till Södermalmstorg/Slussen. Här korsar du Hornsgatan till höger och går in på Götgatan. Ta första vänster in på Peter Myndes backe. Gå ner för backen och du är åter vid Tunnelbanan. Turen är slut.

Vandringar

På egen hand året runt

Svårhetsgrad

Vandringen är i genomsnitt lätt, beroende på antal stopp 2 - 3 timmars vandring. Observera att det är många trappor som skall passeras, så med barnvagn eller annat hjulburet blir det svårigheter.

Foto

© 2004Foto Sabina Tholin